

נייר עמדה: ניהול שיח חינוכי עם מתבגרים אודות קנאביס - האתגר שבמעשה החינוכי

היחידה למניעת שימוש בסמים, אלכוהול וטבק - מרץ 2019, אדר ב', תשע"ט

3101 חינוך יקרית.

שימוש בסמים ובכללם בקנאביס אסור על פי חוק בישראל.¹ ב-1 באפריל 2019 ייכנס לתוקפו עדכון לפקודת הסמים המסוכנים לפיו, כלפי בגירים (מעל גיל 18), תונהג אכיפה במודל המשלב כלים מהמישור המנהלי לצד אמצעים פליליים. העדכון בחוק קובע כי כאשר אדם ייתפס על שימוש ו/או אחזקה של קנאביס, בפעם הראשונה והשנייה, ויעמוד בתנאי החוק, יוטלו עליו קנסות ללא רישום פלילי. מהפעם השלישית ההתייחסות תהיה כאל עבירה פלילית - הפנייה להליך הסדר מותנה לסגירת תיק. מהעבירה הרביעית ואילך יוגש כתב אישום.

החלטה זו מסכמת דיון ציבורי רחב שכלל קידום לגליזציה של השימוש בקנאביס. דיון שההדים שלו באים לידי ביטוי בדיון ציבורי ומשפיעים על שינוי עמדות בהתייחסות לשימוש בקנאביס. בין שפע הקולות נשמעות גם אמירות הטוענות כי "קנאביס הינו סם קל, פחות מסוכן מאלכוהול, עדיף על סיגריה, זה בריא... והרי זה משמש לצרכים רפואיים" ועוד. קולות אלו, נשמעים לרוב בהכללה ללא הבחנה והתייחסות להשפעות השימוש בקנאביס (חשיש, מריחואנה, גראס) על מתבגרים.

קנאביס - תמונת המצב הנוכחית

במספר מדינות בעולם הותר חוקית השימוש האישי בקנאביס (קולורדו, וושינגטון, אלסקה, צפון קוריאה ואורוגוואי, קליפורניה, מסצ'וסטס, נבדה ולאחרונה קנדה).
יחד עם זאת, גם במדינות המתירות עישון בקנאביס חל איסור גורף על שימוש בו מתחת לגיל 21.

¹ הקנאביס הותר לשימוש בישראל למטרות רפואיות בתנאים מוגדרים ובאישור רפואי. מסמך זה אינו דן בהיבט הרפואי של השימוש בקנאביס.

קנאביס – עקרונות לשיח עם תלמידים בנושא הקנאביס
מחקרים מלמדים כי תפיסת המסוכנות של השימוש בקנאביס היא גורם מנבא לשימוש בו. היינו, האופן בו המתבגר תופס את הקנאביס כמסוכן ישפיע באופן נחרץ על הבחירה שיעשה באם לעשן או לא לעשן.

בהשפעת השימוש הגובר בקנאביס לצרכים רפואיים, השיח הציבורי אודות הלגליזציה בקרב בגירים ולאור המגמה הבינלאומית בה מספר מדינות התירו את השימוש בקנאביס, נוצרה מציאות מורכבת ונמצאה ירידה מדאיגה בתפיסת המסוכנות של השימוש בקנאביס בקרב מתבגרים.

מגמה זו המחדדת את הצורך בהבהרת המסר שיש להעביר למתבגרים: השימוש בקנאביס עבור מתבגרים מהווה סכנה גבוהה ומוחשית!

המוח של המתבגר ממשיך להתפתח והאזור האחראי לקבלת החלטות וניהול רגשות, האונה הפרונטלית, מבשיל בממוצע בגיל 25. עובדה זו הופכת את המתבגרים לפגיעים. השיח החינוכי אודות הקנאביס צריך להיות מופרד בגלוי מהשיח הציבורי ומהשינוי בחקיקה, אשר אינם רלוונטיים למתבגרים.

מומלץ לקיים את השיח החינוכי עם מתבגרים אודות שימוש בקנאביס והשפעותיו על מתבגרים. חשוב לשתף את התלמידים בהשפעות ההרסניות של הקנאביס על מוחו של המתבגר, על נפשו ועל בטחונו. כמו כן, יש לסייע להם להבחין בין החלטות של מבוגרים באם לצרוך קנאביס לבין החלטות של בני נוער, מתבגרים ומבוגרים צעירים.

בדומה לנושאים חינוכיים רבים אחרים, אל לנו לחשוש מלהתבטא ולומר – **זה לא בריא זה אסור, זה מסוכן**. ביכולתנו לשוב ולהזכיר לתלמידים, באהבה ובדאגה, את היותם אנשים צעירים, בשלבי התפתחות גופנית, שכלית ורגשית ואת אחריותם כלפי עצמם. ולנסות לעזור להם לברר למה הם רוצים להתנסות בשימוש בקנאביס, מה הרווחים ומה המחירים שהם עשויים לשלם.

כמבוגרים (מורים, הורים, קהילה) חשוב שנבחין בין עמדתנו האישית ביחס לשימוש בקנאביס בקרב מבוגרים לבין הבנתנו על המשמעות הסיכונית של השימוש בו בקרב בני הנוער.

חשוב שאנו המבוגרים נזכור כל העת ונזכיר גם למתבגרים שבאחריותנו כי בהתבסס על מחקרים השימוש בקנאביס בגיל ההתבגרות מסוכן.

כמערכת חינוך, בה המעשה החינוכי מתבסס על למידה והקניית ערכים באמצעות דיאלוג ושיח רלוונטי, חשוב לכלול בשיח החינוכי 3 שלבים:

1. שיחה פתוחה ולא שיפוטית המאפשרת למתבגרים לשתף כיצד הם תופסים את נושא השימוש בסמים. נאפשר בירור עמדות (בעד ונגד), בירור הצרכים התוך אישיים והבין אישיים שעשויים להשפיע על הבחירה לצרוך קנאביס.
2. שיחה מכבדת המכוונת לחיזוק כוחות ההתמודדות. ואשר מזמינה את המתבגרים לבדוק רווחים ומחירים לשימוש בקנאביס בגילם ועל איזה צורך השימוש עונה. חשוב לאפשר לתלמידים להביע את אותם קולות אשר תופסים את הקנאביס כמסייע להם להתמודד עם בעיות, לחצים או תחושת מבוכה. יש לבחון עמם את תפיסתם זו באופן אמפטי ומכבד, ולהציע להם לבחון, במבט רחב יותר את השפעות הסם ואת "השקר" שמסתתר מאחורי אשליית הביטחון או הפתרון הזמני שהוא מעניק למשתמשים בו.
3. חשיפתם למידע מדעי אודות הסיכונים הגלומים בשימוש בקנאביס לצורתיו (מריחואנה, חשיש, גראס) בגיל ההתבגרות.

להלן ממצאים מחקריים אודות השימוש בקנאביס בקרב מתבגרים:

- ✓ מזיק באופן מיוחד למוחות מתפתחים.
- ✓ תפקודי למידה: פוגע בזיכרון ובקשב, נמצא כקשור להישגים לימודיים נמוכים.
- ✓ משפיע על המוטיבציה וההנעה לפעולה.
- ✓ מעלה את הסיכון להפרעה נפשית - סכיזופרניה, דכאון, חרדה, הפרעה פסיכוטית.
- ✓ קשור בהתמכרות, שימוש בקנאביס בגיל צעיר מעלה הסתברות להתמכרות בגילאים מבוגרים יותר.
- ✓ קשור בנשירה מבית הספר
- ✓ מעלה את הסיכון למעורבות בתאונות דרכים.

על מנת להביא לשינוי בעמדות המתבגרים בנוגע לשימוש אישי וחברתי בקנאביס, נדרשת חבירה של הבית, בית הספר והקהילה. חשוב לגבש אמירה משותפת של צוותי חינוך והורים כי שימוש בקנאביס בגיל ההתבגרות מזיק, פוגע ומסוכן. ולהעביר יחד מסר של

אמון ביכולת המתבגרים הצעירים לשמור על עצמם, לקבל החלטות בריאות ותואמות גיל ולא להיכנע לפיתויים או ללחצים.

את השיח החינוכי אודות הבחירה באם להשתמש בקנאביס חשוב לקיים כדרך שיגרה, להיות למתבגרים לאוזן קשבת ולמקום עמו אפשר לשוב ולהיוועץ, גם אם בדרך התנסו, טעינו, נלחצנו או נפגענו. חשוב להעביר למתבגרים שהם אינם לבד וכי בכל שלב ופנייה בדרך, הם יכולים לשוב אליכם לשיתוף, לחשיבה, לתמיכה ולברכת הדרך.